

Denken als Mussolini

De Italiaanse hoogleraar, columnist en schrijver Antonio Scurati laat in zijn roman *M. De zoon van de eeuw* het Italië van 1919 tot 1925 zien door de ogen van Mussolini. Je zit de toekomstige dictator zo dicht op de huid dat je je een beetje gaat vereenzelvigen met Mussolini. Scurati legt niet alleen de politieke breekbaarheid van Italië na de Eerste Wereldoorlog bloot, maar door de aanwezige parallellen ook die van het huidige tijdsgewricht.

Daan Schuijt is
redacteur van Kleio.

Vanuit het niets kwam afgelopen december *De boer dat is de keer!* binnen op nummer negen in de NPO Radio 2 Top 2000. Op de golven van de boerenprotesten op het Malieveld en bij de provinciehuizen wierp koepelorganisatie Team Agro NL zich als lijstduwer op voor de hit van Normaal. De eenvoudige strategie via social media was succesvol en begin december kwam Bennie Jolink langs met taart om Team Agro NL te bedanken.

Een maand eerder had de Haagse behangkoning John van Zweden een berichtje via WhatsApp verstuurd, wat voor een aantal Scheveningers het teken was om een vergadering van actiegroep Kick Out Zwarte Piet in Den Haag met geweld te verstoren. Ook met de blokkeerfriezen was het destijds zo gegaan: oproepje via de mobiele telefoon, flink delen in je adresboek en voor je het weet heb je een bus met demonstranten op de snelweg klemgereden.

Je zou dit lijstje makkelijk langer kunnen maken: voetbalhooligans, klimaatdrammers, leraren in actie, maar ook Alpe d'HuZes-fietsers of documentairemakers die hun punt willen maken. Door de oproepen via social media krijgen de organisatoren binnen een mum van tijd grote groepen aanhangers op de been.

Mussolini met zijn zonen
Bruno (links) en Vittorio
(rechts), 1935. Mussolini
had zes kinderen bij
twee vrouwen.

Eigen bubbel

Opmerkelijk is dat het bij die oproepen en manifestaties vrijwel nooit om gevestigde politieke instituties gaat. Nu appen, posten en tweeten al die Kamerleden en ministers zich suf. De politieke kopstukken hebben vaak ook tienduizenden volgers. En wie weet, hebt u ook weleens een duimpje of like gezet bij zo'n berichtje van een politicus dat voorbijkwam op LinkedIn? Daar ligt het dus niet aan. Toch lijken de social media vooral effectief voor buitenparlementaire acties.

Op internet kun je natuurlijk heel makkelijk je eigen bubbel opzoeken. De pluriformiteit die de digitale wereld biedt, wordt nauwelijks gebruikt om tot een wezenlijk gesprek te komen, om begrip te krijgen voor een ander standpunt, om de geest te scherpen. Het is eerder ieder in zijn eigen hoekje met zijn eigen gelijk. Afzenders met afwijkende meningen blokkeer je gewoon of worden door de webmaster verwijderd. En dan krijg je dus de linksgekkies tegen de Zwart Blok-harses.

Toch is het uitvergroten van de verschillen wel degelijk tot de politieke cultuur gaan horen. De minister is knettergek, de kopvoddentaks, het linkse wensdenken of het boreale Europa: het wordt in en om het Binnenhof gewoon gezegd. Langzaamaan verdwijnt het politieke midden, het maatschappelijk middenveld en wordt het parlementaire stelsel een vehikel voor min of meer private belangen of anti-establishment. Kijk naar Baudet, brexit, Orbán, Vijf Sterren. En naar Trump die zijn beledigingen en beleid via Twitter deelt.

Precies een eeuw geleden verkeerde Europa in een soortgelijke situatie. De Eerste Wereldoorlog had de bestaande maatschappelijke constellatie volledig ontworpen. Drie keizerrijken waren ten val gekomen, communistische revoluties staken de kop op en de parlementaire democratieën waren nog niet volwassen genoeg om de gemoederen te kunnen bedaren. Algemeen kiesrecht bestond nog niet zo lang – vrouwenkiesrecht meestal nog niet – en de representatieve waarde van de partijen was relatief laag.

beleven. Het effect is dat je Mussolini nu niet meteen sympathiek gaat vinden, maar wel leert begrijpen. Je herkent zijn tactische vernuft om zijn handen niet te branden aan de moordpartijen die de plaatselijke fascio uitvoeren en zijn opportunisme om verbonden te smeden en te breken op het moment dat het hem uitkomt. Je begrijpt volkomen hoe Mussolini de onmacht van de gevestigde partijen van de liberalen en sociaaldemocraten benut om het land bij elkaar te pakken. Kleine zelfstandigen, lagere ambtenaren, politieagenten: ook hun land, hun Italië ligt in puin en wordt bedreigd door rondtrekkende socialistische bendes. Alleen Mussolini weet hen te raken en alleen zijn beweging is in staat weerwoord te bieden.

Links: Mussolini tijdens de Mars op Rome in 1922.

Onder: Mussolini ontvangt het raceteam van Alfa Romeo. Links-achter, de man met de stropdas, is Enzo Ferrari. Rechts naast hem Prospero Gianferrari van Alfa Romeo. Rome, 19 augustus 1932. Foto: Prospero Gianferrari Archive.

Verscheurd land

In *M. De zoon van de eeuw* laat Antonio Scurati de lezer het Italië van 1919 tot en met 1924 zien door de ogen van Benito Mussolini. Het land is compleet verscheurd. Enerzijds vechten fascist en socialisten om de macht. Anderzijds is er een gezamenlijke afkeer van de gevestigde orde. De fascist vinden dat de eer van het land te grabbel wordt gegooid. De leidende figuren zijn vrijwel allemaal oud-strijders die heroïsche veldslagen met de Oostenrijkers hebben uitgevochten én gewonnen! Nu stemt de regering in Rome in met het Verdrag van Versailles en levert Italië vrijwel alle gebieden ten noorden en zuidoosten van Venetië en Triëst weer in. Denk aan Dalmatië, dat aan de Kroaten wordt toegewezen. Dichter en oud-strijder Gabriele d'Annunzio neemt het heft in eigen handen en sticht in 1919 aan de Adriatische kust de vrijstaat Fiume. Deze zou 18 maanden bestaan.

De Italiaanse socialisten spiegelen zich aan de gebeurtenissen in Rusland en achten de tijd rijp voor een revolutie. Zij lijken daarin te slagen als zij bij de verkiezingen van 1920 een grote overwinning boeken en in de meeste landelijke gebieden een meerderheid behalen. De landont-eigeningen en bezettingen van fabrieken drijven de industriëlen in de armen van de lokale fascistische knokploegen. Er ontspint zich een bikkelharde strijd tussen de zwarthemden en de rooien. Verenigingsgebouwen worden in de as gelegd, kopstukken vermoord en aanhangers gelyncht.

Permanente strijd

Aan de hand van artikelen in *Il popolo d'Italia*, transcripties van toespraken, correspondentie, dagboekfragmenten en rechtbankverslagen kijk, praat, denk en voel je met Mussolini mee. Het zijn zes jaren van permanente strijd, campagne, list en bedrog die Scurati niet alleen minutieus weet te reconstrueren, maar je ook echt laat

Even wisten de critici in Italië niet wat zij met *M. De zoon van de eeuw* aan moesten. Scurati legt onmiskenbaar de breekbaarheid van het huidige politieke klimaat in Italië – en Europa – bloot. Toch is de roman, het eerste deel van een trilogie waarvan de resterende delen de komende jaren zullen verschijnen, beslist niet louter als waarschuwing opgevat. Aanhangers van de Vijfsterrenbeweging en zelfs hedendaagse Mussolini-adepten werken zich enthousiast door de ruim achthonderd pagina's. Zij herkennen in het boek de politieke outsider die de boel opschudt en het land vooruit wil brengen.

In Italië is *M. De zoon van de eeuw* de meest besproken roman van het moment. Scurati verdiende er de *Premio Strega*, de voornaamste literaire prijs in Italië mee. Het is de roman die hoort bij 2020. ■

M. De zoon van de eeuw, Antonio Scurati (Podium, Amsterdam 2019), 851 blz., € 35,00 (paperback), € 14,99 (e-boek)

